

บทที่ 2

แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนอัมพวาผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม
- 2.2 แนวคิดเรื่องการพัฒนาชุมชน
- 2.3 แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว
 - 2.3.1 ลักษณะการท่องเที่ยวโดยทั่วไป
 - 2.3.2 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2.4 แนวคิดเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม

ในการศึกษาเรื่องทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนอัมพวาผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมจากผู้ที่เกี่ยวข้องถึงเรื่องนี้ไว้หลากหลาย ดังนี้

Pierre Bourdieu (อ้างถึงใน สุภางศ์ จันทวานิช 2551: 243-244) กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรม มี 3 รูปแบบ คือ 1. ทุนที่เป็นฮาบิตุส ได้แก่ การแสดงออกของร่างกายและจิตใจ มักปรากฏในชีวิตทางวัฒนธรรม และต้องใช้ระยะเวลาในการก่อตัวเป็นรูปเป็นร่าง ทุนแบบนี้สามารถเปลี่ยนความมั่งคั่งภายนอกให้กลายเป็นทุนที่อยู่ในตัวคนได้ แต่ไม่สามารถเปลี่ยนได้อย่างทันทีทันใด หากต้องขึ้นอยู่กับเวลา สังคม และชนชั้นทางสังคม ทุนที่เป็นฮาบิตุสนี้ เป็นการส่งผ่านทางพันธุกรรมในครอบครัวและเป็นมรดกที่คนมักไม่ได้นึกถึง เช่น ความสวย ผิวพรรณ สีสันดวงตา ฯลฯ ถือเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของทุนทางวัฒนธรรมอื่นๆ การส่งผ่านทุนฮาบิตุสอาศัยเวลา และสามารถเชื่อมโยงไปยังทุนทางเศรษฐกิจได้ ฮาบิตุสอาจลดลงหรือหายไปได้ด้วย 2. ทุนที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรม ทุนวัฒนธรรมแบบนี้มีคุณสมบัติมากมาย เป็นคุณสมบัติที่มีความสัมพันธ์กับทุนทางวัฒนธรรมในแบบอื่นๆ แสดงออกเชิงวัตถุในรูปของสื่อหรือสิ่งของ อาทิ รูปภาพ งานเขียน หนังสือ พจนานุกรม อนุสาวรีย์ เครื่องมือ เครื่องจักร ฯลฯ ความเป็นทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวสามารถส่งผ่านความเป็นวัตถุได้ เช่น ด้วยการสะสมภาพ การสะสมทุนสามารถถูกส่งผ่านได้

เหมือนกับทุนทางเศรษฐกิจ แต่สิ่งที่จะสามารถถูกส่งผ่านได้ คือ ความเป็นเจ้าของภาพ ซึ่งคือ ความเป็นเจ้าของในวิถีการบริโภคภาพเขียน ฉะนั้นสินค้าในเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็น วัตถุและสัญลักษณ์ คนที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตจึงต้องหาวิธีการที่เหมาะสมในการสะสม รวบรวมทุน 3. ทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน คือ ทุนที่ทำให้เป็นวัตถุหรือรูปธรรมที่ชัดเจน เป็นการ อ้างอิงถึงคุณสมบัติเบื้องต้นของทุนทางวัฒนธรรมในลักษณะการรับประกันโดยแสดงออกในรูป ของประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง และการสอบวัดคุณสมบัติ ทุนทางวัฒนธรรมจึงสามารถ เปลี่ยนรูปได้ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะ คืออาจเปลี่ยนรูปเป็นทุนทางเศรษฐกิจ เช่น เงินเดือน หรือ เปลี่ยนรูปกลายเป็นสถาบันในรูปของคุณสมบัติทางการศึกษา ทุนแบบนี้ได้สร้างความแตกต่าง ระหว่าง ความรู้ที่เป็นทางการที่ได้รับการรับรองความสามารถ กับทุนทางวัฒนธรรมแบบธรรมดา ทุนนี้ยังทำให้เกิดการสลับเปลี่ยนระหว่างทุนทางวัฒนธรรมกับทุนทางเศรษฐกิจได้อีกด้วย โดย การรับประกันทางการศึกษา ด้วยมูลค่าของเงิน เพราะผลผลิตของการแลกเปลี่ยนทุนทางเศรษฐกิจไป เป็นทุนทางวัฒนธรรมได้สร้างมูลค่าในรูปของทุนทางวัฒนธรรมให้กับผู้ที่มีคุณสมบัติทาง การศึกษา ผลกำไรในรูปวัตถุและสัญลักษณ์ที่คุณสมบัติทางการศึกษารับรอง ขึ้นกับ ความหายาก การลงทุนในแง่เวลา และความพยายาม

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2547: 41-44) กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่า ความรู้ ภูมิปัญญาและงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น รวมทั้ง ค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันสังคม ทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือสร้างกฎ กติกาที่เป็น คุณต่อสังคมโดยส่วนรวม รวมถึง กิจกรรม การถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง โดย ยกตัวอย่างของทุนทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา งานศิลปกรรมซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของส่วนรวม การถนอมอาหาร สมุนไพร สถาปัตยกรรม เทคโนโลยีชาวบ้านที่เป็นความรู้ที่สั่งสมมาแต่อดีต กติกาของสังคมที่ช่วยทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผลงานวรรณกรรม คำบอกเล่า ดนตรี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และอื่นๆ สิ่งเหล่านี้เป็นรูปแบบและกิจกรรมของทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์ต่อบุคคลหรือสังคม แต่เป็นสิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตาม สภาพแวดล้อม ทั้งยังกล่าวถึง การอธิบายของ Throsby ที่อธิบายว่าทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ มีคุณค่าเชิงสุนทรียศาสตร์ คุณค่าเชิงจิตวิญญาณ คุณค่าเชิงสังคม คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่า เป็นสัญลักษณ์ของสังคม คุณค่าในฐานะที่เป็นของแท้ไว้ด้วย

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2546: 28-31) อธิบายว่าทุนที่ใช้ไปในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรมเหล่านี้เรียกว่า ทุนวัฒนธรรม ซึ่งจะเติบโตใหญ่ได้ ก็โดยการเติบโตของ อุตสาหกรรมสินค้าวัฒนธรรม ก็คือ วัฒนธรรมที่ฝังตัวอยู่ในสินค้าหรือบริการนั้น โดยยกตัวอย่างว่า เมื่อเราซื้อสินค้ามาบริโภค สิ่งที่ได้มามีได้มีเฉพาะแต่ตัวสินค้าที่สนองความพอใจในการบริโภค เท่านั้น หากยังได้วัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในตัวสินค้านั้นด้วยอาหารที่ปรุงแต่งโดยมนุษย์มีนัยทาง

วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพราะกระบวนการปรุงอาหารมีเรื่องของวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้องด้วย วัฒนธรรมการกินข้าวแตกต่างจากวัฒนธรรมการกินเนื้อและนมเนยวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในอาหารประเภทข้าว แตกต่างจากที่แฝงอยู่ใน สเต็ก และกล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องของการดำเนินชีวิต ตามปกติของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งแต่ละสังคมมีจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง ตลอดจนระบบความเชื่อ ความศรัทธา ระบบคุณค่า บรรทัดฐานทางจริยธรรม การละเล่นและกีฬา การแต่งกาย วรรณกรรม และศิลปะ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2540: 20-21) กล่าวว่า เมื่อถือว่าวัฒนธรรมเป็นทุนชนิดหนึ่งแล้ว ก็มี Cultural Stock ได้ และการเปลี่ยนแปลงใน Cultural Stock น่าจะถือได้ว่าเกิดการลงทุนหรือทำให้ทุนเดิม (มรดกทางวัฒนธรรม) สามารถรักษาคุณค่าไว้ วัฒนธรรมที่เป็นทุนของสังคมหนึ่งๆ ไม่สามารถทำลายให้สูญหายไปได้ แต่ถ้าไม่มีการสืบสานต่อ ขาดความเอาใจใส่ สนับสนุนทุนของสังคมนี้ ก็จะลดลงและหมดไปในที่สุด คนในสังคมก็จะขาดทุนทางชีวิต และกล่าวให้ชัดเจนขึ้นอีกว่า วัฒนธรรมในฐานะที่เป็นทุนหลักของสังคม ย่อมหมายถึง การปรับบทบาทให้วัฒนธรรมพ้นจากการเป็นฝ่ายถูกกระทำและมีบทบาทรับ ให้เป็นฝ่ายกระทำตื่นตัว และมีบทบาท นำ บทบาทรุกได้ ยิ่งไปกว่านั้น วัฒนธรรมก็จะไม่เสียเอกลักษณ์ กลายเป็น สินค้าและบริการ วัฒนธรรมจะสามารถคงสภาพการเป็นทุนของสังคมไว้ได้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549: 43-44) ได้กล่าวถึงทุนทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นองค์ประกอบสำคัญของทุนทางสังคมและเป็นจุดแข็งที่สามารถเชื่อมโยงทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีพลังไปเสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขร่วมกันของคนในชาติได้ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10(พ.ศ.2550-2554) แต่เท่าที่ผ่านมายังได้รับการเสริมสร้างและนำไปใช้ประโยชน์ค่อนข้างน้อย โดยทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้รวบรวมสถานการณ์ในภาพรวมที่ยังเป็นปัญหาของประเทศไว้ ซึ่งกล่าวว่า โบราณสถานสำคัญ อุทยานประวัติศาสตร์ วัดและพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้นั้นยังไม่ได้รับการดูแลรักษา สืบทอดอย่างมีการบริหารจัดการที่ดีเพียงพอ การมีส่วนร่วมของชุมชนยังมีน้อย ในส่วนของทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งที่อยู่ในตัวคนและชุมชนที่สะท้อนออกมาเป็นระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อ ศิลปะ การแสดง ภาษา ประเพณี ความรู้และทักษะฝีมือต่างๆที่ใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ เช่น อาหาร ยา เครื่องมือทำมาหากินและเครื่องนุ่งห่ม ทุนที่ดั่งงามหลายอย่างนี้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น หรือมีการเปลี่ยนแปลงจนบิดเบือนความหมายประกอบกับการขาดการนำมาพัฒนา ต่อยอด และใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง จึงถูกลดทอนคุณค่าลง ทั้งนี้ได้มีการเสนอแนวทางการดำเนินงานในการเสริมสร้างทุนทางวัฒนธรรมว่า ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมถอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งที่

อยู่ในตัวคนและในวิถีชีวิตชุมชนให้เป็นความรู้ที่สามารถเรียนรู้ พัฒนา ต่อยอดและนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมให้สถาบันทางสังคมร่วมกันปลูกฝังถ่ายทอดวัฒนธรรมและความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาสมรรถนะของผู้รู้ ผู้นำชุมชน และเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สูงขึ้น สนับสนุนให้มีการวิจัยพื้นบ้านและส่งเสริมการวิจัยพัฒนาที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่ จัดทำข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบและทันสมัยทั้งระดับชุมชนและประเทศ สนับสนุนให้มีระบบเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ปรับปรุง กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เครื่องมือด้านการเงิน การคลัง และการระดมทุนให้เอื้อต่อการดำเนินงานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคเอกชนและประชาชน ส่งเสริมกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจ การยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทักษะการยุติความขัดแย้งด้วยสันติวิธีแก่ประชาชนตั้งแต่วัยเด็ก เสริมสร้างความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันและกันของชุมชนและระหว่างชุมชน ส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผสมผสานกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมการนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรคคุณค่าและมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการที่คงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สนับสนุนให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่นำเทคโนโลยีและความรู้สมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ และสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีกับนานาชาติประเทศไว้อีกด้วย

จากนิยามและแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาสรุปว่า ทุนทางวัฒนธรรมหมายถึง สิ่งที่คนคิดขึ้น สร้างขึ้น สืบทอดด้วยการปฏิบัติมา ปรากฏเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ทุนบุคคล ทุนรูปลักษณ์ และทุนสถาบัน สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้

2.2 แนวคิดเรื่องการพัฒนาชุมชน

องค์การสหประชาชาติ (1955 อ้างถึงใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523: 10) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่จะสร้างความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชุมชนเป็นส่วนรวม โดยชุมชนนั้นจะต้องเข้าร่วมอย่างแข็งขัน และปล่อยให้ชุมชนได้ใช้ความคิดริเริ่มของตนเองอย่างสุดขีดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523: 11) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือการจงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่างๆในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนได้ตั้งไว้

สนธยา พลศรี (2547: 49) ได้รวบรวมการให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน จากนักวิชาการและนักพัฒนาชุมชนของประเทศไทยแล้วสรุปไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็น

กระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอและร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน ตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ ทั้งการใช้พลังชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอก

จากความหมายของการพัฒนาชุมชน นำมากำหนดลักษณะของการพัฒนาชุมชนได้ดังนี้

1. เป็นการดำเนินงานโดยคน ร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชน หน่วยงานของรัฐ เอกชน และใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ ไม่พึ่งพามุคคัลหรือทรัพยากรนอกชุมชน นอกจากเกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ
2. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีเป้าหมายหรือทิศทาง กล่าวคือ การพัฒนาชุมชนจะต้องระบุเป้าหมายไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ครอบครัว สาธารณสุข เป็นต้น มีเป้าหมายอย่างไร (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523: 12) สามารถควบคุมความสมดุลที่จะเปลี่ยนแปลงได้ กำหนดปริมาณคุณภาพและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมได้
3. เกิดจากความตั้งใจและการกระทำของมนุษย์ ตามแผนและโครงการที่กำหนดขึ้น ซึ่งแผนหรือโครงการนี้อาจมีรายละเอียดต่างๆ เช่น ใคร ทำอะไร ทำอย่างไร ทำกับใคร ทำที่ไหน ทำอย่างไร ทำเมื่อไร และอาจมีรายละเอียดกำหนดระยะเวลาสั้นยาวตามความต้องการอีกด้วย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523: 13) ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
4. เป็นการพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเอง บุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนและชุมชนให้ได้มาตรฐานที่ต้องการ มีความพร้อมที่จะรองรับการพัฒนา
5. เป็นกระบวนการจัดองค์กรหรือกลุ่ม เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นการรวมกำลังของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดศักยภาพหรือพลังของชุมชนและนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน
6. เป็นการนำกลวิธีหรือวิธีการต่างๆมาใช้ เช่น การใช้ตัวนำการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงเจตคติ การสร้างผู้นำ การสร้างกลุ่ม การเสริมสร้างทักษะและความสามารถในด้านต่างๆ เป็นต้น จึงมีลักษณะเป็นการผสมผสานวิธีการเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนาชุมชน
7. มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย การพัฒนาชุมชนเป็นของคนในชุมชน ดำเนินการโดยคนในชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน เป็นการให้สิทธิเสรีภาพ อิสรภาพ เสมอภาค และภราดรภาพแก่คนในชุมชน ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนเองและชุมชนได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ การพัฒนา

ชุมชนเป็นการดำเนินงานโดยคนและกลุ่มคนเป็นจำนวนมาก การทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องนำวิธีการแบบประชาธิปไตยมาใช้จึงจะประสบความสำเร็จ

การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการ วิธีการ โครงการ และขบวนการทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะของกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน ไม่สิ้นสุดในช่วงชีวิตใด ชีวิตหนึ่ง เพราะชุมชนไม่หยุดนิ่ง มีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาชุมชนจึงต้องดำเนินการต่อเนื่องกันไปไม่มีสิ้นสุด และต้องมีเป้าหมาย ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนให้มีความสุข ซึ่งคนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นและเป็นผู้สืบทอดงานพัฒนาไม่ให้อัตนัย คนจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชนโดยวิธี

1. พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ ทำให้คนมีความรู้ มีทักษะในการประกอบกิจการงานให้สำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว มีความรู้ทางการเมืองและความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต มีวิสัยทัศน์ สุขภาพดี สามารถพึ่งตนเองได้ ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นต้น

2. พัฒนาคนให้มีคุณธรรม คือ ทำให้คนเป็นคนดีทั้งการคิด การพูด และการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ละเว้นอบายมุข ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักความพอเพียงในสิ่งต่างๆ มีความอดทนสามารถยับยั้งตนเองไม่ให้ประพฤติไม่ดีได้ เป็นต้น

3. พัฒนาคนให้มีความสุข คือ การทำให้คนมีความสุขสงบ มีจิตใจดีงาม มั่นคง มีความสุขุมเยือกเย็น มีเมตตากรุณา รู้จักความพอเพียง รู้จักประมาณ ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ได้ เป็นต้น

นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข เป็นเป้าหมายอีกประการหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึก ร่วมกันมารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็กๆ กระจุกกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อกสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อยๆ ขึ้น ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ คนในชุมชนและองค์กรต่างๆ ในชุมชน มีความเข้มแข็งพอที่จะพึ่งตนเอง แก้ไขปัญหา ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ

ในยามปกติ หรือในยามที่ประสบกับ ภาวะวิกฤติต่างๆ ทำให้ชุมชนคงอยู่และดำรงต่อไปได้ ซึ่งเป็น การพัฒนาอย่างยั่งยืน (สนธยา พลศรี, 2547: 50-56)

โดยแนวคิดการพัฒนาชุมชนดังกล่าวจะเป็นกรอบในการเสนอแนะการจัดการทุน ทางวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวาในการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

2.3 แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว

2.3.1 ลักษณะการท่องเที่ยวโดยทั่วไป

การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในการดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งถือเป็น ดำเนินกิจกรรมเพื่อการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจจากการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งมีผู้นิยาม ความหมายของการท่องเที่ยวไว้อย่างมากมาย ผู้ศึกษาได้รวบรวมไว้ใช้ในการศึกษา ดังนี้

เสรี วงษ์ไพจิตร (2534 อ้างถึงใน ศิริ ฮามสุโพธิ์ 2543:18) ได้กล่าวไว้ว่า “การ ท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจาก ปฏิสัมพันธ์ หรือการกระทำต่อกันและกันของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ รัฐบาล และชุมชนผู้เป็น เจ้าของบ้านในกระบวนการดึงดูดใจ และต้อนรับขับสู้นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่นๆ”

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543:19) สรุปความหมายของการท่องเที่ยวว่า “การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยตามปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อทำการศึกษาและ พักผ่อนหย่อนใจหรือก่อให้เกิดการกระทำร่วมกันของมนุษย์ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม จนเป็น เหตุดึงดูดใจให้เดินทางไปศึกษาและท่องเที่ยวตามแหล่งต่างๆ”

วิมล จิโรจพันธ์ ประชิต สกุนะพัฒน์ และอุดม เขยกีวงศ์ (2548:47) เสนอว่า โดยทั่วไปการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้คนหรือประชาชนได้ไปเยี่ยมเยือนยังสถานที่หนึ่ง เพื่อการเที่ยว ชมเมือง เยี่ยมญาติและเพื่อน พักผ่อนวันหยุดทั้งระยะสั้นและระยะยาว และอาจหมายความ รวมถึง บุคคลที่เดินทางไปเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการทางการเมือง การประชุมธุรกิจ หรือเข้า ร่วมกิจกรรมอื่นๆ ทางธุรกิจ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ หรือไปทำการวิจัยทาง วิทยาศาสตร์ด้วย โดยที่เหล่านี้สามารถให้การคมนาคมขนส่งได้ทุกรูปแบบ

วรรณา วงษ์วานิช (2546:7) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ สนุกสนาน เพลิดเพลิน จากการ เที่ยวชมสถานที่ที่สวยงาม หรือทัศนียภาพแปลกๆ การเดินซื้อสิ่งของต่างๆ ดังนั้นการท่องเที่ยวใน ปัจจุบันจึงเป็นธุรกิจที่กว้างขวาง ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่าความหมายของคำว่าท่องเที่ยวนั้นจะมี ความหมายอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. เดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว

2. เดินทางด้วยความสมัครใจ

3. เดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใดๆ ก็ได้ที่มีไว้เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 2-5) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการนันทนาการ (Recreation) รูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในเวลาว่าง (Leisure time) ที่มีการเดินทาง (Travel) เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายถึง ที่อยู่อาศัย ไปยังอีกที่หนึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว (Lawson & baud-bovy 1977) เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้น (Motivator) จากความต้องการในด้านศักยภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิบัติสัมพันธ์และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ (R.W.Mc Intosh: 1972)

จากการรวบรวมนิยาม ความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่พักอาศัยเพื่อไปยังสถานที่ที่ต้องการจะไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจเป็นการชั่วคราว โดยสถานที่นั้นมีบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมแตกต่างไปจากเดิม

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 2-10) ได้สรุปสาระสำคัญขององค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ 1.ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) 2.บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) 3.ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market Tourist) แต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวจึงอยู่ที่ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น องค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งที่เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่รองรับนักท่องเที่ยว มีทรัพยากรเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่ง Peters (1969) ได้จัดหมวดหมู่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท 1.แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2.แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่างๆ 3.แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงถึงความมั่งคั่งในรูปแบบต่างๆ ของภูมิภาค ประเทศ 4.แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง 5.แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว

2. บริการการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสสามารถดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย

3. ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งในกระบวนการจัดการ ได้หมายความรวมถึงการส่งเสริมและการพัฒนาการขยาย และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นสิ่งจำเป็นในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

วรรณา วงษ์วานิช (2546:60) กล่าวถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวว่า หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึง กิจกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้

วิมล จิโรจพันธุ์ ประชิต สกฤษณ์พัฒน์ และอุดม เขยกิจวงศ์ (2548:159-162) ได้จำแนกประเภทตามลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว ไว้ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม รวมถึงสิ่งที่ตกทอดตามประเพณีโบราณมาสู่ชนรุ่นหลัง เช่น ศิลปะการแสดง ความเชื่อเรื่องวิญญาณ กิจกรรมการยั้งชีพแบบดั้งเดิม วิถีชีวิตของชาวบ้าน รวมถึงสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการท่องเที่ยว เช่น พิพิธภัณฑ์ และสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยวัตถุประสงค์ดั้งเดิมที่สร้างขึ้น อาจไม่ใช่เพื่อการท่องเที่ยวได้ เช่น โรงงานเครื่องปั้นดินเผา สวนอ่งุ่น หมู่บ้านของชาวนา ชาวไร่ เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ (Archeological and Historical Resources) หมายถึง พื้นที่ หลักฐาน และร่องรอยทางกายภาพที่หลงเหลืออยู่ ซึ่งอาจบ่งบอกถึงสภาพความเป็นมา และพัฒนาการของสิ่งมีชีวิต รวมถึงวัตถุต่างๆที่มนุษย์สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นด้วย เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ในจังหวัดสุโขทัย พระพุทธรูป เครื่องปั้นดินเผาโบราณ ฯลฯ

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Tourism Resource) หมายถึง ทรัพยากรทั้งทางด้านชีวภาพและกายภาพ เช่นพื้นที่ป่า สัตว์ป่า น้ำตก ถ้ำ ชายหาด เกาะ แก่ง ปะการัง เป็นต้น

ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้นจะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานทางด้านลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ประกอบกับลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรเหล่านั้น และเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ที่จะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมของคนในท้องถิ่นและส่งผลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ

จากการศึกษาเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยว สรุปว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้ง ประเพณี กิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว คือการกระทำ การแสดงออกของนักท่องเที่ยว โดย

เดชา บุญล้ำ และคณะ (2531 อ้างถึงใน ศิริ ฮามสุโพธิ์ 2543: 63-64) กล่าวถึง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. การชมเมืองโบราณ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวประเภทนี้ ชอบที่จะนั่งรถชมเมือง หรือเดินทางชมเมือง หรือใช้ยานพาหนะอื่นๆ เป็นการสัญจรไปตามเส้นทาง และผ่านบริเวณสำคัญๆ ของเมือง
2. การเข้าชมสถานที่สำคัญและสถานที่น่าสนใจ สถานที่ที่นักท่องเที่ยวสนใจมักเป็นสถาปัตยกรรมในเชิงวัฒนธรรม บ้านบุคคลสำคัญในอดีต พิพิธภัณฑ์ สวนในลักษณะพิเศษ โรงงานผลิตภัณฑ์พื้นเมือง โดยทั่วไปแล้วมักจะมีของที่ระลึกวางจำหน่ายอยู่ด้วย
3. การขึ้นที่สูงเพื่อชมเมือง อาจเป็นหอคอย เจดีย์สูง หรือภูเขาที่อยู่ในเมือง
4. การชมการละเล่นพื้นเมือง หรือชวอนในงานเทศกาล โดยการละเล่นนั้นๆอาจเป็นการจัดดาวหรือจัดขึ้นเป็นครั้งคราวก็ได้ เช่น เทศกาลประกวดผลไม้ เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลแข่งเรือ
5. การจับจ่ายซื้อสิ่งของ ส่วนใหญ่เป็นการซื้อของที่ระลึกผลิตภัณฑ์พื้นเมืองต่างๆ
6. การนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กิจกรรมของนักท่องเที่ยวประเภทนี้ ได้แก่ การซื้อธูปเทียนบูชา การไหว้พระปิดทอง การเสี่ยงเซียมซี การบริจาคเงิน การรดน้ำมนต์ การแก้บน
7. การแข่งขันกีฬาและดูกีฬา
8. การพนัน
9. การผจญภัย

ซึ่งการกระทำต่างๆเหล่านี้ของนักท่องเที่ยวย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆประกอบด้วย เช่น ระยะเวลาในการท่องเที่ยว ลักษณะของการคมนาคม จำนวนสมาชิก หรือค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นต้น

2.3.2 แนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น คนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยว สิ้นธุ์ สโรบล (2546: 12) ได้ยกนิยามเชิงปฏิบัติการในงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของโครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยว่า

“ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิต ของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ”

เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมา และตอบรับกับกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก กระแสของตลาดการท่องเที่ยว มีปริมาณนักท่องเที่ยว “แบบมีคุณภาพ” ที่ต้องการศึกษาเรียนรู้หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม อันเป็นประเด็นหลักของสังคมโลกเพิ่มขึ้น และกระแสการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจากประชาชนระดับรากหญ้า เพื่อบรรลุซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นกระแสที่เกิดจากการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก “การประชุมเอิร์ท ซัมมิท” ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2535 (พจนา สนวนศรี อ้างถึงใน สินธุ์ สโรบล, 2546: 58-59) การท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นฐาน มีหลักการดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกย่องคุณค่าวิถีชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน (พจนา สนวนศรี, 2546:

12)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นย่อมส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักในการจัดการทรัพยากรต่างๆ และต้องร่วมรับผลจากการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งการ

ดำเนินงานที่มีหลักการเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

2.4 แนวคิดเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อผ่อนคลายและเยี่ยมชมความหลากหลายของสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างออกไปของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดกิจกรรม การดำเนินงานต่างๆ รองรับการเดินทางท่องเที่ยวนี้ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ที่ดำเนินกิจกรรมเหล่านั้น แต่การดำเนินงานที่ตอบสนองความต้องการ ความพึงพอใจ ความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยว โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ โดยไม่มีการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การไม่มีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว รายได้ส่วนใหญ่เป็นของนายทุนซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่ที่ไม่มีความผูกพัน รู้สึกหวงแหนในพื้นที่ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ความหลากหลายที่เคยเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมา กลับเป็นสิ่งที่มียุ่ทั่วไป หรือหมดสิ้นหายไป คนในท้องถิ่นเองก็อาจจะต้องละทิ้งบ้านเกิด เนื่องจากไม่สามารถหาอยู่หากินกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสียไปได้ ผลกระทบต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสัมผัสอย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอย่างยั่งยืนยาว หรือสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภททั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว

6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 2-3)

ซึ่งการให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นก็คือการดำเนินการพัฒนากิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น สอดคล้องกับระบบนิเวศของท้องถิ่น นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเองก็ต้องรู้จักพอเพียง ท่องเที่ยวแบบพอเพียงมีความปราณีปราศรัยกับธรรมชาติด้วย (สุรจิต ชีรเวทย์, 2549: 229) จึงเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั่นเอง

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเขตชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง มินตรา ตีรณปริณูญ์ (2548) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน บริเวณเทศบาลตำบลอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง โดยศึกษาทรัพยากรและการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเทศบาลตำบลอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง วิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ศึกษา วิเคราะห์แนวโน้มและผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งเสนอแนะกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ศึกษา ผลจากการศึกษาพบว่า บริเวณเทศบาลตำบลอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง มีศักยภาพในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและระบบเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังมีกลุ่มคนท้องถิ่นร่วมมือกันจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวยังมีปัญหาของการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ความเสื่อมโทรมของพื้นที่ และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการการท่องเที่ยว เนื่องจากการขาดการจัดการและการประสานงาน โดยผู้ศึกษาได้กล่าวถึงโครงการที่เกี่ยวข้องในการศึกษาไว้ดังนี้ โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (Thailand Cultural Environment Project: TCEP) เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเดนมาร์ก ในด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา โดยกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2545-2548 ซึ่งทำการสำรวจและทำแผนที่รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสิ่งก่อสร้างในพื้นที่โครงการ วิเคราะห์และจัดวางแนวทางที่เหมาะสม เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกโดยเน้นความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ วัตถุประสงค์หลักของโครงการคือ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของไทยโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมริมฝั่งคลอง เพื่อสนับสนุนการดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก สร้างจิตสำนึกและการรับรู้ สาธารณะในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เสริมสร้างขีดความสามารถในการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของหน่วยงานภาครัฐในส่วนกลาง และเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมขององค์กรในระดับท้องถิ่น พื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามที่เข้าร่วมโครงการ คือ บริเวณคลองอัมพวา ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ บ้านไม้ริมฝั่งคลองอัมพวาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากชุมชนอื่น และมีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดทำแผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม และแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนอัมพวา เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับโครงการ นอกจากนี้ โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในชุมชนอัมพวาได้ร่วมมือกับเจ้าของอาคารในการซ่อมแซมอาคารให้คงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนอัมพวาจัดทำโครงการสาธิตขึ้น ซึ่งโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จะให้การสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมแก่เจ้าของอาคารที่เข้าร่วมโครงการครึ่งหนึ่งของงบประมาณการซ่อมแซมทั้งหมด โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เป็นตัวอย่างการอนุรักษ์ อาคารบ้านเรือนแก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งโครงการสาธิตแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1. โครงการสาธิตที่ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานราชการ ได้แก่ โครงการปรับปรุงอาคารสำนักงานเทศบาลตำบลอัมพวา 2. โครงการสาธิตที่ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ โครงการปรับปรุงอาคารเรือนแถวไม้ 4 ห้องของมูลนิธิชัยพัฒนา 3. โครงการสาธิตที่ดำเนินการร่วมกับประชาชนเจ้าของอาคาร เช่น โครงการปรับปรุงและซ่อมแซมเรือนแพ และบ้านไม้ริมคลอง เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นกับโครงการ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่จังหวัดนนทบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพื้นที่ในโครงการด้วย โครงการนำร่องเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมและคลองอัมพวา คลองอัมพวาได้เข้าร่วมโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม เนื่องจากเป็นคลองที่มีสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเกี่ยวกับราชวงศ์จักรี มีประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิม มีชุมชนริมน้ำที่เคยมีความรุ่งเรือง มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ โดยทางเทศบาลตำบลอัมพวา กำหนดแผนการดำเนินงานโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา และทำการศึกษาโดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเสนอกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา และชุมชนคลองอัมพวา ซึ่งในรายงานฉบับสมบูรณ์ กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญที่ต้องพิจารณาของกรอบการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา ประกอบด้วย องค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่ การอนุรักษ์พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวฐานชุมชนตามหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกระจายรายได้ในชุมชน องค์ประกอบทางวัฒนธรรม ได้แก่ การอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ดีงามให้คงอยู่ตลอดไป และองค์ประกอบทางการเมืองการปกครองที่เหมาะสม ได้แก่ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนา เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายการท่องเที่ยว มีการเสนอ

กรอบแนวทางการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง และเสนอว่าการท่องเที่ยวเป็นความหวังของการฟื้นฟูสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน การกระจายรายได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยมีชุมชนเป็นฐาน จะช่วยให้รายได้จากการท่องเที่ยวกระจายอยู่อย่างทั่วถึงภายในชุมชน อีกทั้งยังสามารถช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมวัฒนธรรมของชุมชนด้วย

ผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนริมน้ำ

เขมชาติ วงศ์ทิมารัตน์ (2546) ศึกษาเรื่อง คุณค่าและเอกลักษณ์ของคลองและชุมชนริมคลองบางกอกใหญ่ โดยศึกษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของคลองและชุมชนริมคลองวิเคราะห์บทบาทและศักยภาพในการอนุรักษ์ของคลองและชุมชนริมคลองและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์คลองและชุมชนริมคลองบางกอกใหญ่ ผลจากการศึกษาพบว่า คลองบางกอกใหญ่เป็นคลองสายประวัติศาสตร์ที่ยังมีโครงข่ายคลองย่อยที่สมบูรณ์ โดยเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมก่อนมีการขุดคลองลัด มีชุมชนที่มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบชุมชนริมน้ำที่มีคุณค่าอยู่ตลอดแนวคลอง ทั้งศาสนสถาน บ้านริมคลอง สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดเป็นโครงสร้างเมืองและองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีการใช้คลองเป็นเส้นทางแห่งพระในประเพณีชักพระ และเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมคลอง คือ การมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งการวางแนวอาคารหันหน้าเข้าคลอง องค์ประกอบภายในชุมชนที่แสดงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมริมน้ำ แนวทางการอนุรักษ์คลองและชุมชนริมคลองบางกอกใหญ่ ประกอบด้วย การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของคลองเพื่อรองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว การอนุรักษ์รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและองค์ประกอบของชุมชนริมคลอง โดยใช้มาตรการทางผังเมืองและการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของแต่ละชุมชนโดยออกข้อกำหนดควบคุมความสูง และรูปแบบอาคาร การฟื้นฟูระบบกิจกรรมของชุมชนให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต

นิธิ ลิศนันท์ (2544) ศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน สถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต และการใช้พื้นที่ของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นสถานที่ประวัติศาสตร์ของรัชกาลที่ 2 และเป็นชุมชนริมน้ำที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้ง เสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำ ดังกล่าว ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ โดยสภาพแวดล้อมชุมชนเป็นบ้านเรือนริมน้ำขนานกับลำคลอง และหันหน้าบ้านหาคลอง สภาพภูมิทัศน์ชุมชนมีความเป็นธรรมชาติ โดยมีสวนมะพร้าวอยู่หลังบ้าน วิถีชีวิต

ของผู้คนแถบนี้ยังคงมีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับคลอง มีการตัดถนนเข้าสู่พื้นที่ริมน้ำก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงของชุมชนพื้นที่แห่งนี้ เริ่มมีการก่อสร้างบ้านเรือน ที่หันหน้าหาถนน และหันหลัง ให้คลอง ส่งผลให้เอกลักษณ์ด้านการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเริ่มสูญเสีย วิถีชีวิต ชุมชนที่สัมพันธ์กับ คลองลดน้อยลง ประเพณีทางน้ำเลือนหายไป มีการย้ายออกของประชาชนสูง แนวทางการอนุรักษ์ และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามที่เสนอแนะ ประกอบด้วย 1) การควบคุม การใช้ที่ดินโดยจำแนกพื้นที่ออกเป็น เขตโบราณสถาน เขตอนุรักษ์อาคาร และเขตควบคุมการ ก่อสร้าง 2) การเชื่อมโยงระบบเครือข่ายการสัญจร โดยปรับปรุงทางเดินเท้าและจุดเชื่อมต่อ ระหว่างชุมชนสองฝั่งคลอง และเชื่อมเส้นทางสัญจรทางน้ำให้เป็นระบบ 3) การอนุรักษ์และ ปรับปรุงทางกายภาพของอาคารและภูมิทัศน์ริมน้ำในด้านรูปแบบขนาด ความสูง วัสดุก่อสร้าง และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม 4) การฟื้นฟูทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยฟื้นฟูประเพณีทางน้ำที่เคยมีอยู่ของชุมชนและส่งเสริมให้เป็นแหล่งการท่องเที่ยว

ผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม

ปาริชาติ ชิตนุกูล (2549) ศึกษาเรื่องคุณค่าทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนพื้นที่ฝั่ง ธนบุรี โดยศึกษารูปแบบของแหล่งทุนทางวัฒนธรรม สถานะ ศักยภาพ คุณค่าทุนทางวัฒนธรรม ของชุมชนพื้นที่ฝั่งธนบุรีรวมถึงการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนมัสยิดต้นสน ชุมชนชาวสวนบางระมาด และชุมชนมอญบางกระบือ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของทุนวัฒนธรรมในชุมชนที่ศึกษามีหลายรูปแบบ ได้แก่ ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญ ทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ประเพณี วิถีชีวิต และศิลปกรรมโดยแตกต่างกันไปตามบริบทของ ชุมชน ผลการศึกษาด้านสถานะและศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมพบว่า ศาสนสถาน ทำหน้าที่เป็น สถาบันทางสังคมที่ควบคุมพฤติกรรมความประพฤติของผู้คน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือเหตุการณ์ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม แสดงถึงลักษณะ หรือความงามตามยุคสมัย ภูมิปัญญา เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และความคิดอ่าน ของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา ประเพณี เป็นรูปแบบการประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมา เพื่อ ควบคุมรักษาแบบแผนของชุมชนหรือสังคม และวิถีชีวิตเป็นรูปแบบการดำรงชีวิตที่เป็นแบบแผน สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษโดยสถานภาพในปัจจุบันมีทั้งที่ดำรงอยู่ สูญหาย และมีแนวโน้ม เปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรม พบว่ามีศักยภาพทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ส่วนคุณค่าและประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรม พบว่า ศาสนสถานและสถานที่ สำคัญทางประวัติศาสตร์ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางสังคม คุณค่าทางด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและการศึกษา และคุณค่าทางเศรษฐกิจ ส่วนศิลปกรรม มีคุณค่าทางด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและการศึกษา ภูมิปัญญาและวิถีชีวิต มีคุณค่าทางสังคม คุณค่าทางเศรษฐกิจ และ คุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและการศึกษา ประเพณี มีคุณค่าทางสังคม

นิตินันท์ พันทวี (2544) ศึกษาเรื่อง การศึกษาพิธีกรรมท้องถิ่นในฐานะทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญอีสานโดยได้ทำการศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญของชุมชน ซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าพิธีกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนของชาวบ้าน และการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมท้องถิ่นในฐานะทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชน ในชุมชนบ้านหมูม่น ตำบลหมูม่น กิ่งอำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า คุณค่าพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญของชุมชนประกอบด้วย คุณค่าในตัวพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ คุณค่าของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นต่อบุคคล คุณค่าในฐานะที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม และคุณค่าในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชน ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของพิธีกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่าเมื่อชุมชนเรียนรู้คุณค่าของพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญโดยการเชื่อมโยงกับภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความมั่นใจ ความภูมิใจและความมีเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก และเมื่อชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคมของชุมชน ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การยอมรับ การปรับตัวต่อพฤติกรรมภายในชุมชนได้ เกิดความรู้สึกพึงพอใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมากขึ้น

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนาชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือชุมชนเป็นเจ้าของกิจการ และกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว และใช้สภาพทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และงานประเพณี เทศกาลของท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นทุนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่สังคม สืบทอดกันมา โดยปรากฏเป็น 3 รูปแบบ คือ ทุนบุคคล ทุนรูปลักษณ์ ทุนสถาบัน ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการท่องเที่ยวซึ่งเป็นหนทางในการพัฒนาชุมชนโดยต้องการให้ประชาชนในชุมชนมีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี ทำให้เกิดการพัฒนากการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

